

УДК 364-43:378.147:376.3

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.110.26>

Полянська О. Р.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ СІМ'ЯМ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті описано проблему професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям дітей з особливими освітніми потребами.

Проаналізовано наукові підходи до підготовки фахівців соціальної роботи, зокрема компетентнісний, системний і міждисциплінарний, які визначають зміст і організацію освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Обґрунтовано актуальність формування у здобувачів вищої освіти спеціальностей 231/110 Соціальна робота/Соціальна робота та консультування професійних компетентностей, необхідних для роботи з визначеною категорією сімей, структуру професійної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з означеною категорією сімей, що включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти. Визначено змістові компоненти готовності студентів до надання соціальних послуг.

Презентовано результати емпіричного дослідження рівня готовності студентів до професійної діяльності у сфері підтримки сімей дітей з особливими освітніми потребами. Визначено, що підвищення ефективності професійної підготовки можливе за рахунок посилення практико-орієнтованої складової навчання.

Описано досвід упровадження активних методів навчання (рольові ігри, кейс-метод, проєктна діяльність, тренінги, аналіз відеореєстрацій, моделювання соціального супроводу), які сприяють інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, розвитку професійної компетентності, комунікативних умінь та готовності до міжвідомчої взаємодії.

Доведено, що запропонований підхід забезпечує формування ключових фахових компетентностей, підвищує рівень професійної впевненості студентів і їх готовність до роботи з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами. Акцент на практичній підготовці, міждисциплінарній взаємодії та розвитку рефлексивних умінь забезпечує формування ефективно діяти в умовах складних життєвих ситуацій, приймати обґрунтовані професійні рішення.

Ключові слова: соціальна робота, професійна готовність, майбутні соціальні працівники, соціальні послуги, сім'я, інклюзія, компетентність.

Сучасні трансформаційні процеси в соціальній сфері України, які зумовлені реформуванням системи соціальних послуг, впровадженням інклюзивних підходів в освіті та євроінтеграційними орієнтирами державної політики, актуалізують питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з різними категоріями вразливих категорій населення. Особливої уваги потребують сім'ї, які виховують дітей з особливими освітніми потребами (ООП), оскільки саме вони стикаються з комплексом соціальних, психологічних, економічних та освітніх викликів, що потребують міждисциплінарного та міжвідомчого супроводу.

У Законі України «Про соціальні послуги» визначено, що сім'ї, які виховують дітей з інвалідністю або іншими особливими освітніми потребами, належать до отримувачів комплексних соціальних послуг, що включають соціальний супровід, консультування, соціальну профілактику та представництво інтересів [6].

Важливим орієнтиром оцінки готовності до роботи з такими сім'ями є професійний стандарт «Соціальний працівник» (2019), який визначає ключові компетентності фахівця соціальної роботи, зокрема: здатність оцінювати потреби клієнтів, планувати та реалізовувати соціальні послуги, здійснювати міжвідомчу взаємодію, а також дотримуватися етичних принципів професійної діяльності. Однак аналіз зазначеного стандарту свідчить, що попри наявність загальних вимог до компетентностей, все ж недостатньо деталізованими залишаються специфічні компетентності, необхідні для роботи саме з сім'ями, які виховують дітей з ООП, особливо в умовах інклюзивного освітнього середовища [7].

Отже, актуальність досліджуваної проблеми визначається потребою у науковому обґрунтуванні та вдосконаленні системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, відповідно до сучасних нормативно-правових вимог і викликів соціальної практики.

У наукових дослідженнях відповідна увага приділяється професійній підготовці фахівців соціальної роботи: формуванню професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників (О. Белкіна-Ковальчук, Т. Лях, Т. Спіріна, С. Чернета та ін.); підготовці соціальних працівників до роботи в громаді (Н. Левченко, Г. Слозанська); підготовці до роботи з вразливими категоріями населення (О. Товстуха, Я. Юрків та ін.), підготовці до роботи з дітьми з особливими потребами та їхніми сім'ями (А. Дуля, О. Карпенко).

Аналіз науково-педагогічних джерел дає можливість зробити висновок, що на сьогодні накопичений значний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи. Проте недостатньо дослідженою залишається проблема підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи до надання соціальних послуг сім'ям, що виховують дітей з ООП, зокрема, в контексті вивчення у закладі вищої освіти таких освітніх компонентів «Соціальна робота з сім'єю», «Соціальна робота з дітьми та молоддю», «Система організації соціальних служб» та «Основи інклюзивної освіти»

Мета статті полягає у є теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Мета статті передбачає вирішення таких завдань:

Проаналізувати теоретичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям дітей з особливими освітніми потребами.

Визначити структуру професійної готовності студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» до роботи з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, з урахуванням її основних компонентів (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного).

Дослідити рівень сформованості готовності студентів до надання соціальних послуг зазначеній категорії сімей.

Теоретичний аналіз наукових джерел дає можливість зробити висновок, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у сучасних умовах розвитку вищої освіти України ґрунтується на компетентнісному, системному та міждисциплінарному підходах, які визначають зміст, структуру й організацію освітнього процесу.

Компетентнісний підхід займає провідне місце у підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи, оскільки спрямовує освітній процес на результат у вигляді сформованої професійної компетентності. У своїх дослідженнях Т. Спіріна зосереджує увагу на необхідності формування у студентів здатності до професійного саморозвитку, мобільності та ефективного реагування на сучасні соціальні виклики [9]. В свою чергу О. Карпенко розглядає професійну компетентність соціального працівника як інтегровану характеристику особистості, що поєднує спеціальні знання, практичні вміння, професійні цінності та готовність до роботи з різними категоріями клієнтів [1]. Не менш важливими для нас є дослідження Г. Слозанської, яка зосередила свій науковий інтерес на дослідженні компетентнісних засад підготовки соціальних працівників до діяльності у територіальних громадах [8]. Узагальнивши дослідження, ми виявили, що компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи передбачає формування готовності до надання соціальних послуг сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, через поєднання знань, умінь і професійної відповідальності.

Системний підхід дозволяє розглядати професійну підготовку майбутніх соціальних працівників як цілісний багатокомпонентний процес, у якому взаємопов'язані мета, зміст, форми, методи та результати навчання. У працях А. Капської підготовка соціального працівника визначається як єдність теоретичного навчання, практичної діяльності, професійного виховання та розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця [2]. Значну увагу у своїх дослідженнях цій проблематиці приділила І. Козубовська. Вона наголошувала на необхідності узгодження аудиторної, самостійної та практичної підготовки студентів як складників єдиної освітньої системи [3]. Отож, ми дійшли до висновку, що системний підхід забезпечує цілісність професійного становлення студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» та послідовне формування їхньої готовності до майбутньої діяльності.

Отож, опираючись на теоретичні дослідження та власний досвід викладацької діяльності, у структурі професійної готовності студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» до роботи з сім'ями, які виховують дітей з ООП ми виділяємо чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний.

Мотиваційний компонент відображає сформованість професійної спрямованості студентів, їхню ціннісну орієнтацію на допомогу сім'ям у складних життєвих обставинах, усвідомлення значущості інклюзивного підходу та готовність до роботи в умовах підвищеної соціальної відповідальності.

Когнітивний компонент передбачає систему теоретичних знань щодо особливостей розвитку дітей з ООП, нормативно-правового забезпечення соціальних послуг, технологій соціального супроводу сімей, а також принципів міжвідомчої взаємодії.

Діяльнісний компонент включає сформованість практичних умінь і навичок: проведення оцінки потреб сім'ї, розроблення індивідуальних планів соціального супроводу, здійснення консультування, організацію міжсекторальної взаємодії та застосування інклюзивних соціальних технологій.

Рефлексивний компонент характеризує здатність майбутнього фахівця до аналізу власної професійної діяльності, оцінювання ефективності застосованих методів роботи та корекції власних професійних дій у процесі соціального супроводу сімей.

З метою виявлення рівня сформованості готовності студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» до надання соціальних послуг сім'ям, які виховують дітей з ООП, нами було здійснено дослідження, яке проходило на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. У дослідженні взяли участь студенти 2–4 курсів та нами були використані методи анкетування, тестування, аналізу навчальної діяльності та самооцінювання студентів.

Опишемо результати нашого дослідження більш детально. З метою виявлення рівнів сформованості компонентів структури професійної готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до надання соціальних послуг сім'ям з дітьми з особливими потребами було проведено анкетування. Анкету було розділено на чотири блоки відповідно до описаних вище компонентів. Кожен з них містив по три питання.

З метою діагностики мотиваційного компонента ми поставили такі запитання респондентам: наскільки Ви готові працювати з сім'ями, які виховують дітей з ООП?; чи вважаєте Ви роботу з такими сім'ями професійно привабливою?; що є для Вас основним мотивом роботи у цій сфері?

Отож, відповідаючи на перше запитання студенти зазначили, що повністю готові - 28%, скоріше готові - 42%, важко відповісти - 18%, скоріше не готові - 10%. Оцінюючи професійну привабливість роботи з такими сім'ями, відповіді респондентів розподілились наступним чином: так - 54%; частково - 31%; ні - 15%. Дуже важливим в контексті нашого дослідження виявилось питання про те, що є для них основним мотивом роботи у цій сфері. Відповіді розташувались наступним чином: бажання допомагати людям - 61%; професійний інтерес - 23%; працевлаштування/кар'єра - 12%; інше - 4%.

Зауважимо, що отримані результати свідчать про домінування гуманістичної мотивації, однак частина студентів демонструє невизначеність щодо готовності працювати з даною категорією клієнтів.

З метою виявлення рівня сформованості когнітивного компонента, ми запитали у майбутніх соціальних працівників чи знають вони основні положення Закону України "Про соціальні послуги" та виявили, що добре орієнтуються 22% респондентів, частково - 48%, потребують додаткового вивчення - 30%. Не менш важливим виявилось для нас питання про те, які соціальні послуги можуть надаватися сім'ям з дітьми з ООП. Опитуванні могли обрати кілька варіантів відповідей. Ми отримали такі результати: соціальний супровід - 72%; консультування - 65%; представництво інтересів - 41%; соціальна профілактика - 38%. Останнім запитанням цього блоку було таке: чи знаєте Ви функції інклюзивно-ресурсного центру? Значна частина опитуваних (36%) відповіли, що так; стверджували, що частково обізнані 44%; відповідь ні обрали 20% респондентів.

Результати опитування демонструють середній рівень теоретичної обізнаності з перевагою часткових знань, що підтверджує необхідність посилення міждисциплінарної інтеграції навчального матеріалу.

З метою діагностики діяльнісного компонента, ми запропонували студентам вирішити практичні кейси. Наведемо приклад кейсу: «У сім'ї виховується дитина з розладами аутистичного спектру, батьки не знають, куди звернутися по допомогу. Ваші дії?». Відповіді розподілились таким чином: повністю правильна алгоритмічна відповідь (оцінка потреб, направлення до ІРЦ, соціальний супровід) - 27%; частково правильна відповідь - 45%; поверхнева або загальна відповідь - 20%; відсутність чіткого алгоритму - 8%. Також ми запитали студентів спеціальності Соціальна робота, чи зможуть вони скласти індивідуальний план соціального супроводу. Узагальнивши відповіді, ми отримали такі результати: так - 31%; частково - 60%; ні - 9%.

Отримані результати підтверджують, що невелика частина студентів має недостатній рівень сформованості практичних навичок, зокрема алгоритмізації професійних дій.

Не менш важливою для нас виявилась діагностика рефлексивного компонента. З цією метою ми з'ясували у опитуваних, чи здатні вони оцінити власну готовність до роботи з сім'ями дітей з ООП та отримали такі відповіді: 31% здатні оцінили об'єктивно, 46% частково та 23% не можуть оцінити. Найбільші труднощі у підготовці до такої роботи у респондентів викликають недостатність практичного досвіду (54%); невпевненість у власних знаннях (27%); емоційна складність тематики (19%). Варто зауважити, що значна частина студентів аналізує свої помилки після виконання практичного завдання (67%). Проте лише 18% роблять це завжди. Отож, узагальнюючи вище описане, можна зробити висновок, що професійна рефлексія сформована недостатньо.

Комплексний аналіз емпіричних даних дає можливість зробити висновок, що у більшості студентів переважає середній рівень професійної готовності. Найбільш сформованим виявився когнітивний компонент, що пояснюється достатнім обсягом теоретичної підготовки в межах навчальних дисциплін. Водночас діяльнісний та рефлексивний компоненти сформовані недостатньо, що свідчить про обмежений досвід практичної роботи з відповідною категорією сімей. Також, ми зробили висновок, що мотиваційний компонент характеризується нерівномірністю: частина студентів демонструє високий рівень професійної спрямованості, однак значна кількість респондентів не повною мірою усвідомлює специфіку та складність роботи із сім'ями, які виховують дітей з ООП.

З метою підвищення рівня готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до надання соціальних послуг сім'ям дітей з ООП ми вирішили підсилити практичну складову підготовки під час вивчення таких освітніх компонентів: «Система організації соціальних служб», «Соціальна робота з дітьми та молоддю», «Соціальна робота з сім'єю», «Основи інклюзивного навчання». З цією метою ми використовували активні методи навчання. Отож, опишемо наш досвід. Такий підхід дав змогу ефективніше інтегрувати теоретичні знання студентів із реальними професійними ситуаціями, ще більше наблизити навчальний процес до майбутньої практичної діяльності та сформуваності до міждисциплінарної взаємодії.

Найчастіше під час практичних та семінарських занять з вищезазначених дисциплін, ми використовували рольові ігри, кейс-метод, проєктну діяльність, тренінгові заняття, аналіз відеокейсів, моделювання соціального супроводу.

Одним із найбільш результативних методів виявилися рольові ігри, які застосовувалися під час практичних занять з дисциплін «Соціальна робота з сім'єю» та «Система організації соціальних служб». Наприклад, студентам пропонувалася ситуація первинного звернення матері дитини з розладом аутистичного спектру до центру соціальних служб. Один студент виконував роль соціального працівника, інший - матері, ще

один – психолога установи. Завданням майбутнього фахівця було встановити контакт із клієнтом, зібрати первинну інформацію, визначити актуальні труднощі родини та запропонувати подальший алгоритм підтримки. Після завершення гри проводилося групове обговорення щодо ефективності комунікації, дотримання етичних принципів та правильності професійних дій.

Не менш цінним для нас виявився кейс-метод, який дав змогу навчити студентів приймати обґрунтовані рішення у складних соціальних ситуаціях. Під час вивчення дисципліни «Соціальна робота з дітьми та молоддю» студентам пропонувався кейс: сім'я виховує дитину з дитячим церебральним паралічем, батько працює за кордоном, мати перебуває в стані емоційного виснаження, дитина не відвідує гуртки та має обмежене коло спілкування. Студенти в малих групах аналізували ситуацію, визначали потреби кожного члена сім'ї, можливі ризики, ресурси громади та розробляли план соціального втручання. Після презентації рішень групи порівнювали запропоновані підходи та аргументували їх доцільність.

Ефективним методом формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям дітей з ООП виявилась проєктна діяльність. У межах дисципліни «Основи інклюзивного навчання» студенти розробляли мініпроєкти підтримки сімей дітей з ООП у територіальній громаді. Наприклад, одна група створювала проєкт «Школа для батьків», що передбачав цикл інформаційних зустрічей щодо прав дитини, соціальних гарантій та особливостей розвитку дітей з ООП. Інша група працювала над проєктом створення батьківської групи взаємопідтримки. Під час захисту проєктів студенти презентували мету, завдання, цільову аудиторію, етапи реалізації, очікувані результати та можливі ризики. Така форма роботи сприяла розвитку навичок соціального проєктування та командної взаємодії.

У процесі навчання систематично впроваджувалися тренінгові заняття, спрямовані на розвиток м'яких навичок майбутніх фахівців. Так, наприклад, проводився тренінг з емпатійного слухання та ненасильницької комунікації. Студенти працювали в парах, де один учасник озвучував проблему батьків дитини з інвалідністю, а інший мав продемонструвати техніки активного слухання, уточнення, підтримки та коректного зворотного зв'язку. Після виконання вправи учасники аналізували власні труднощі у спілкуванні та визначали шляхи професійного вдосконалення.

Важливе місце посідав аналіз відеокейсів, який використовувався під час занять з інклюзивної освіти. Студентам пропонувалися відеофрагменти взаємодії педагогів, соціальних працівників і батьків дітей з ООП у закладах освіти чи соціальних установах. Після перегляду вони мали визначити, які бар'єри виникли у комунікації, чи були дотримані принципи інклюзії, які помилки допустили фахівці та які альтернативні дії могли б покращити ситуацію. Такий метод сприяв формуванню рефлексивних умінь і здатності до професійного аналізу практичних випадків.

Наскрізним методом практичної підготовки стало моделювання соціального супроводу сім'ї, яке дозволяло інтегрувати знання з усіх зазначених дисциплін. Кожна студентська група отримувала опис умовної сім'ї: склад родини, особливості розвитку дитини, соціально-економічний стан, труднощі у взаємодії зі школою чи громадою. На основі цих даних студенти поетапно здійснювали оцінювання потреб, визначали мету супроводу, складали індивідуальний план роботи, добирали партнерські установи та прогнозували результати втручання. Наприкінці проводився захист кейсу з обґрунтуванням запропонованої стратегії допомоги.

Результати впровадження зазначених активних методів навчання засвідчили підвищення рівня професійної впевненості студентів, здатності застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях, готовності до командної взаємодії та усвідомлення специфіки роботи з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами. Отже, практико-орієнтована підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи є необхідною умовою формування їхньої професійної компетентності та готовності до ефективного надання соціальних послуг у тому числі сім'ям дітей з ООП.

Запропонована система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям дітей з особливими освітніми потребами сприяє формуванню комплексу загальних і фахових компетентностей, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 231 «Соціальна робота», а також відповідає сучасним запитам практики соціальної сфери.

Передусім така підготовка забезпечує розвиток соціально-ціннісної та мотиваційної компетентності, що виявляється у сформованості гуманістичних установок, толерантного ставлення до різноманітності, прийнятті принципів інклюзії, усвідомленні соціальної значущості професії та готовності працювати з вразливими категоріями населення. Залучення студентів до аналізу реальних життєвих ситуацій сімей дітей з ООП сприяє розвитку емпатії, соціальної відповідальності та професійної етики.

Суттєво посилюється діагностично-аналітична компетентність, що включає здатність виявляти потреби сім'ї, аналізувати життєву ситуацію клієнтів, визначати фактори ризику та ресурси підтримки. Використання кейс-методу, аналізу відеоситуацій і практичних завдань формує у студентів вміння комплексно оцінювати проблемну ситуацію та приймати професійно обґрунтовані рішення.

Не менш значущою є комунікативна компетентність, яка охоплює навички професійного спілкування, ведення консультативної бесіди, активного слухання, посередництва та конструктивного розв'язання конфліктів. Рольові ігри, тренінгові заняття та вправи з моделювання складних розмов сприяють розвитку здатності встановлювати довірливі взаємини з батьками дітей з ООП, взаємодіяти з колегами та представниками інших служб.

Описана система роботи сприяє формуванню міждисциплінарної та партнерської компетентності, оскільки робота із сім'ями дітей з ООП потребує постійної взаємодії з педагогами, психологами, медичними працівниками, фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, представниками громадських організацій та органів місцевого самоврядування. Практичні заняття, побудовані на принципах командної роботи, формують готовність майбутніх соціальних працівників до міжвідомчої співпраці та координації послуг у громаді.

Важливим результатом запропонованої системи підготовки є розвиток рефлексивної та самоосвітньої компетентності, що передбачає здатність оцінювати власні професійні дії, аналізувати труднощі, визначати потребу у додаткових знаннях та здійснювати професійне самовдосконалення. Самооцінювання, обговорення результатів практичних завдань і групова рефлексія сприяють формуванню установки на безперервний професійний розвиток.

Висновки. Теоретичний аналіз проблеми та результати проведеного емпіричного дослідження засвідчили актуальність удосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами. Встановлено, що структура готовності студентів до такої діяльності охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти, рівень сформованості яких у більшості респондентів характеризується переважно середніми показниками. Це зумовлює необхідність посилення практичної складової освітнього процесу.

З'ясовано, що використання активних методів навчання – рольових ігор, кейс-методу, проєктної діяльності, тренінгових занять, аналізу відеокейсів, моделювання соціального супроводу – позитивно впливає на професійне становлення здобувачів вищої освіти, сприяє розвитку фахових компетентностей, наближає навчання до реальних умов майбутньої професійної діяльності та підвищує готовність студентів до міждисциплінарної взаємодії.

Перспективи подальших наукових пошуків доречно спрямувати на розроблення цілісної моделі формування готовності майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг сім'ям дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти.

Використана література:

1. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.
2. Капська А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. 2010. № 15. С. 12–16.
3. Козубовська І. В. Актуальні питання соціології і соціальної роботи та професійної підготовки фахівців : монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. 312 с.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 28.04.2026).
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 28.04.2026).
6. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 28.04.2026).
7. Професійний стандарт «Соціальний працівник» : затверджено наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 04.07.2019 № 1049. URL: <https://register.nqa.gov.ua> (дата звернення: 28.04.2026).
8. Слезанська Г. І. Професійна підготовка соціальних працівників до роботи в територіальних громадах : монографія. Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 381 с.
9. Спірина Т. П. Формування професійно-етичних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. №1. С. 151–156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_1_23 (дата звернення: 28.04.2026).

References:

1. Karpenko, O. H. (2008). *Profesiina pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh universytetskoï osvity* [Professional training of future social workers in the conditions of university education]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Kapska, A. Y. (2010). *Deiaki aspekty profesiinoï pidhotovky sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv* [Some aspects of professional training of social pedagogues and social workers]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka. Serii: Pedahohichni nauky*, 15, 12–16 [in Ukrainian].
3. Kozubovska, I. V. (2016). *Aktualni pytannia sotsiologii i sotsialnoi roboty ta profesiinoï pidhotovky fakhivtsiv* [Current issues of sociology, social work and professional training of specialists]. Uzhhorod: TOV "RIK-U" [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). *Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII* [On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
5. Verkhovna Rada Ukrainy. (2020). *Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 № 463-IX* [On Complete General Secondary Education: Law of Ukraine dated January 16, 2020 No. 463-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada Ukrainy. (2019). *Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 № 2671-VIII* [On Social Services: Law of Ukraine dated January 17, 2019 No. 2671-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> [in Ukrainian].
7. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. (2019). *Profesiyni standart "Sotsialnyi pratsivnyk"* [Professional standard "Social Worker"]. Approved by Order No. 1049 dated July 4, 2019. Retrieved from: <https://register.nqa.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Slozanska, H. I. (2018). *Profesiina pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv do roboty v terytorialnykh hromadakh* [Professional training of social workers for work in territorial communities]. Ternopil: Osadtsa Yu. V. [in Ukrainian].
9. Spirina, T. P. (2016). Formuvannia profesiino-etychnykh yakosti maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Formation of professional and ethical qualities of future specialists in the social sphere]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 1, 151–156. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_1_23 [in Ukrainian].

O. Polianovska. Professional training of future social workers for the provision of social services to families of children with special educational needs

The article addresses the issue of professional training of future social workers for the provision of social services to families raising children with special educational needs.

The study analyzes key scientific approaches to the training of social work professionals, in particular the competency-based, systemic, and interdisciplinary approaches, which determine the content and organization of the educational process in higher education institutions.

The relevance of developing professional competencies among higher education students majoring in 231/110 Social Work / Social Work and Counseling is substantiated, with a focus on those required for working with the specified category of families. The structure of professional readiness of future social workers is defined, encompassing motivational, cognitive, activity-based, and reflective components. The substantive elements of students' readiness to provide social services are also specified.

The article presents the results of an empirical study on the level of students' readiness for professional activity in the field of supporting families raising children with special educational needs. It is determined that improving the effectiveness of professional training is possible through strengthening the practice-oriented component of education.

The experience of implementing active learning methods (role-playing, case studies, project-based learning, training sessions, video case analysis, and modeling of social support) is described. These methods facilitate the integration of theoretical knowledge and practical skills, the development of professional competence and communication skills, and readiness for inter-agency cooperation.

It is proven that the proposed approach ensures the formation of key professional competencies, increases students' professional confidence, and enhances their readiness to work with families of children with special educational needs.

Key words: social work, professional readiness, future social workers, social services, family, inclusion, competence.

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0